

*Prosyannikova Yana, Kherson State University, Ukraine
Lecturer, Faculty of Translation and Interpretation Studies*

Peculiarities of biomorphic code actualization in English-Canadian poetic texts

Abstract: The article is focused on identifying of a place of the nature image in poetic texts of English-Canadian poets. The investigation made it possible to identify key concepts and word-symbols they are put into.

Keywords: biomorphic code, human being, nature, concept, symbol

*Присяннікова Яна, Херсонський державний університет, Україна
Викладач, факультет перекладознавства*

Анотація: В статті зроблено спробу визначити місце образу природи у поетичних творах англomовних канадських поетів. Дослідження уможливило виокремлення домінуючих концептів та слів-символів, які їх експлікують.

Ключові слова: біоморфний код, людина, природа, концепт, символ

Особливості актуалізації біоморфного коду в англomовних поетичних текстах

Концепти “ПРИРОДА” і “ЛЮДИНА” представляють два світи, які існують відокремлено один від одного, але беруть свій початок від одного “кореня”. Враховуючи умовну автономність світу природи і світу людини, незаперечним залишається той факт, що вони від самого початку були єдині і неподільні. І наразі, фізіологічна сутність людини незалежно від культурних нашарувань залишається константною величиною, але зв’язок природи і людини набув якісно нового характеру.

Зі стану “дитя природи” людина перейшла в статус спостерігача. Це стало можливим в результаті виділення людини з природної середи як виду

здатного вийти за межі своєї тілесної сутності і виконувати необумовлену природою діяльність. Знаходячись ще в лоні природи і взаємодіючи з нею, людина створила свій штучний світ, світ правил, законів і обов'язків, світ протилежний природному, світ культури [1].

Природа стала об'єктом пізнання людини, об'єктом її художньої, наукової або творчої діяльності. Культура поступово дистанціювала людину від природи. Світ культури став посередником між світом людини та світом природи, людина сприймає природу крізь призму культури, що зумовило ускладнення взаємодії та взаємовідносин між ними. Складним видається визначення характеру відносин, які існують між нею і природою, діапазон вірюється від ідеї нерозривного зв'язку та єдності людини з природою та позиції господаря, яка дозволяє безкарно знущатися і використовувати природні ресурси за власною потребою і бажанням [2].

З метою поліпшення умов свого земного існування, захисту від неприборканих стихійних сил, підкорення норовливої природи, людина була змушена її вивчати.

Вихід людини за межі інстинкту не розірвав одвічний зв'язок людини з природою, людина завжди відчувала вплив і сама впливала на природу, залишаючись в певній мірі її часткою. Характер людини, традиції, світогляд людини, її картина світу, формувались під впливом тої місцевості, де мешкала та чи інша спільнота людей [3]. Результати цього впливу знайшли своє відображення в мовній картині світу, провідною функцією якої є фіксація та зберігання всього комплексу знань, уявлень про світ конкретної мовної спільноти [4], а саме в художніх образах, і тих знаках-символах, які їх експлікують в поетичній тканині творів.

Образи природи є провідними в англomовній поезії Канади, про що свідчить загальна кількість вживань (568 прикладів) біоморфного коду. Під біоморфним кодом ми розуміємо мовленнєві знаки, використані англomовними канадськими поетами у своїх віршованих творах на

позначення будь-яких предметів, явищ, стихій природного світу, тварин або рослин.

Канада – це країна унікальної природної краси, край незайманої чистої природи, край, який омивається трьома з п'яти океанів, трьома морями, має розгалужену гідрологічну систему фьордів, заливів, найбільших в світі озер і річок. Таке водне розмаїття навкруги не могло не вплинути на світосприйняття мешканців Канади. Підтвердженням цього твердження є провідна позиція *ВОДИ* (103 прикладів) у порівнянні з іншими природними першоелементами, а саме з *ЗЕМЛЕЮ* (45 прикладів), *ПОВІТРЯМ* (29 прикладів), *ВОГНЕМ* (18 вживань). Низька кількість мовленнєвих знаків на позначення стихії *ЗЕМЛЯ* має аргументоване і логічне пояснення. Країна займає четверте місце у світі за своєю площею, але три четвертих (75%) її території – це зона півночі, яка є менш придатною для проживання людей. Тому та частина суходолу, яка має сприятливі умови для густого заселення, у свідомості канадців є, у порівнянні з безкрайніми водними просторами, невеликою, що й зумовило порівняно невисоку кількість прикладів з актуалізованою стихією *ЗЕМЛЯ*.

Концепт *ВОДА* є базовим концептом у свідомості жителів Канади, який встановлює координати, що допомагають сприймати й осмислювати оточуючий світ. Вода, як елемент пейзажу, доступний для безпосереднього візуального сприйняття і вода, як міфологічний Світовий океан у водах якого плаває Земля, як першоелемент, що існував до створення Богом світу, злилися у свідомості канадців воедино. В результаті чого, концепт *ВОДА* набув первинного і домінуючого статусу.

За виключенням мовленнєвих знаків, які прямо номінують водні об'єкти, такі як *water* (18), *sea* (12), *ocean* (8), *river* (8), *rain*(9), *stream* (4), *tide* (3) (в дужках указані кількісні показники вживання) та ін., загальна кількість яких дорівнює 103 приклади, слід додати ще 35, які опосередковано вказують на водну стихію та активують концепт *ВОДА*. До цієї групи належать такі

лексичні одиниці, як *steam, coast, rock, seaweed, storm, shell, eel, fish, fog, dew, foam, ice, pack* (наковий лід), *glaciers, snow* та інші.

Безкрайність і неприборканість водної стихії спровокували виникнення розгалуженої системи символічних конотацій, амбівалентних за своєю природою. З одного боку, вода є символом життя, життєдайною силою для виникнення і росту всього суцього на землі, з іншого, її глибокі темні води несуть загрозу і знищення, її безмежність і руйнівна сила не має аналогів. Прикладами цього розуміння символу ВОДИ можуть слугувати художні порівняння в поетичних творах М. Етвуд “Листівки” (“Postcards”) “*Love comes/ in waves like the ocean*”), М.С. Гарріса “Дивлячись на фото моїх дочок” (“Looking at pictures of my daughters”) “*I don't / know how you feel, there, where / the waves are dark and larger than life.*”) та Р. Чарача “Обговорення” (“Advisement”) “*his walls of antique books / like tidal waves could crush the senior reader*”).

Ця двоїстість сприйняття символічного підґрунтя концепту ВОДА спричинила виникнення діади “жива” vs “мертва” вода. Під “живою” водою, зазвичай, розуміють небесну воду, яка несе в собі божественну благодать (порів., як у фрагменті поетичного тексту Дж. Терпестра “Молитва-прохання, щоб бути у Раю разом з дітьми” (“A Prayer To Be In Paradise With The Children”): “*When I must come to you, I pray / it be at any time of any day, / and if my eyes were closed, I shall awake / now, to Paradise, having seen your grace / fall somewhat like rain upon this one child's face.*”), життєдайну вологу, напій придатний для тамування фізичної і духовної спраги, поновлення тілесних і душевних сил, рухливий водний потік або спокійне водне плесо. Так, в поетичних рядках Р.Ф. Адамса (“The Lake”) чисте й прозоре, наче коштовний камінь, озеро, своєю величчю і величавістю прирівнюється до королівської особи, образ якої експлікується в поетичній тканині твору мовленнєвим знаком *gown* – *мантія*, що метонімічно вказує на монаршу особу, архаїчною формою “*thee*” особового займенника *you* та лексичними одиницями *queen, to enthrone* : “*And I beheld its perfect stateliness, / As wearing gown, pure as the*

frail snow-flake” - “Я дивися на його бездоганну велич, наче одягнену в мантію, на його чистоту, крихку як сніжинка”. Спробуємо ретроспективно прослідкувати хід аналогії. Загублене озеро у смарагдових пагорбах – є очима землі, завдяки своїй гладкій поверхні, яка нагадує “рідке” дзеркало, бачить те, що приховане від людського ока, воно проникає в глиб душі, в суть речей і водночас вгамовує почуття, налаштовує на врівноважене споглядання та роздуми.

Дзеркальна поверхня озера відбиває світло, що символізує солярне походження монаршої влади та водна гладь озера, що є символом жіночого начала, уможливили народження в уяві автора символічного порівняння “озеро – королева”.

Ще одну визначну рису водної маси, на яку у своїх творах звертають особливу увагу поети, є її безперервний рух, стрімкий або плавний, у вигляді бурхливого потоку або маленького струмка, наприклад: “*her soaked hair flows like a startled wadi / after rain*” (K. Shenfeld “Hamman”), “*We go unheeded as the stream / That wanders by the hill-wood side, / Till the great marshes take his hand / And lead him to the roving tide*” (B. Carman “The Vagabonds”).

Уособленням “мертвої” води є підземні ріки, солона, непридатна до споживання рідина, тихі й темні водойми з застоюною водою. За результатами вивчення англомовних канадських поетичних текстів, ми дійшли висновку, що чаші терезів з “живою” (27 випадків вживання) та “мертвою” водою (24 випадки вживання) знаходяться у рівновазі. Медіарну позицію між ними займає лексична одиниця *water/voda* (18 випадків вживання), яку видається неможливим віднести до однієї з вищезазначених груп. Цей баланс “сил”, на нашу думку, видається цілком передбачуваним і прогнозованим. Баланс вбачається у всьому, у різних сферах людського життя і життя оточуючого світу. Джерелом балансу є поміркований, розмірений і врівноважений стиль життя населення Канади [Канада]. Особливий інтерес становлять взаємовідносини людини і природи на території країни. Бережливе та шанобливе ставлення до природи стало

результатом топографічного контрасту у ландшафті території. Тобто, природні комплекси, які були збережені у первісному стані до сьогодні, межують з великими сучасними мегаполісами. Людина облаштовуючи міста для свого комфортного проживання, завдає мінімальну шкоду довкіллю, тим самим знайшовши і дотримуючись “золотої середини”.

Тісний контакт з природою, який знаходить свій відбиток в англійських поетичних творах, пояснюється безкрайньою територією Канади і порівняно невеликою кількістю населення, що уможливило близьке і проникливе спілкування з оточуючим світом природи [5].

Природний світ представлений у 276 прикладах, що складає половину від загальної кількості знаків біоморфного коду. Світ фауни (181 приклад) займає домінуючу позицію по відношенню до світу флори (95 прикладів). Тваринний світ завжди відігравав ключову роль у житті людини. З давніх часів життя корінного населення країни залежало від полювання та рибної ловлі, тварини були джерелом провіанту, з їх хутра виготовляли одяг, який по-перше, зберігав під час довгої зими, а по-друге, був предметом обміну, з їх кісток виготовляли зброю. І в наш час існує значна залежність людини від природного світу, хоча і в дещо трансформованій формі. Полювання і риболовля набули промислових масштабів, заготівля лісоматеріалів є однією зі статей поповнення бюджету країни. Інший характер має єднання людини з матінкою-природою, майже 90% дорослого населення Канади займається діяльністю так чи інакше пов'язаною з оточуючим тваринним і рослинним середовищем. До найпопулярніших видів “спілкування” з природою відносять спостереження за дикою природою (viewing), вивчення, фотографування та фільмування, кемпінг, пішохідний туризм, катання на лижах або сплавляння на човнах гірськими річками [6]. У той чи інший спосіб світ флори і фауни присутній в житті і серці кожного пересічного мешканця країни.

Флористичний принт присутній і у державній символіці у вигляді кленового листка, який метонімічно репрезентує образ дерева і вказує на

його провідну роль у житті і становленні країни у тому форматі, в якому вона наразі представлена на світовій арені.

Канада – країна з великою територією, багатою природою та великим майбутнім, і саме *ДЕРЕВО* є символом майбутнього. Канада віддає шану своєму історичному корінню, дбайливо доглядає за своїм теперешнім “стовбуром” і “короною” своєю устрімлена до неба, до сонця, до світлого майбутнього [Коробова, 83]. Більша частина провінцій країни має своєю емблемою вічнозелене дерево (*pine/сосна, spruce/ялина, fir/ялиця, cedar/кедр, tamarack/модрина*), за виключенням Острова Принца Едуарда, знаком якого є дуб. І вічнозелені дерева, і дуб в наївній картині світу людства, є символами сили, мужності, витривалості, довголіття, таких рис, які дозволили канадцям пристосуватися і вижити в досить суворих кліматичних і географічних умовах.

В поетичних творах в переважній більшості зустрічаються ендеміки, характерні для певної території країни (*“The yellow butterflies dart and drift, not so many as to fill the air, but like the leaves of certain trees, the mountain poplar, for example, falling, whose season it is.”* (K. Maltman “The Technology of the Yellow Butterflies”); *“Its promise opens at night / like jasmine petalling the darkness, / the dark road.”* (M. Redhill “Night Drive”); *“Oak leaves spiral in the draft, cling / like wrinkled wings to her hunched shoulders”* (B. Struthers “Keeping Mum”); *“your spine straight as the pine pointing to the sky”* (S. Kaszuba “Not You, Yes You”)), а випадки вживання нетипових видів флори для подібних широт є поодинокими.

Напроти вагу дереву як символу життя, листя має протилежне імплікативне значення, виступаючи символом короткого плину людського існування, тлінності всього живого на землі. Саме з таким трактуванням символічного підґрунтя мовленнєвого знака *листя*, нас знайомить К. Хейворд у своєму віршованому творі “Inkerman: The Battle Field by Moonlight”, де численні тіла загиблих і поранених у битві порівнюються з опалим листям: *“Thickly as leaves around the path / Through copse and brush-*

wood dense, / Lay piles of dead and wounded men, / Slain in that fierce defense".
Периферійним значенням символу *ЛИСТЯ* є привиди, тіні або душі загиблих, наприклад: *"I see them (spirits – П.Я.) bow with grief, / Or dance for joy like any aspen leaf"* (В. Carman "Behind the Arras").

Отже, за результатами дослідження ми дійшли висновку, що образ природи займає одну з ключових позицій в творчості англоканадських поетів. Перспективу подальших досліджень вбачаємо у вивченні особливостей актуалізації антропоморфного коду та його інтеракції з біоморфним у поетичній тканині творів англоканадських авторів.

Список літератури:

1. Первушина О. В. «МИР ПРИРОДЫ» И «МИР ЧЕЛОВЕКА» в дискурсе отечественной историко-культурологической мысли // Вестник АлтГТУ им. И.И. Ползунова, №1-2, 2009. - С.134
2. Смирнов И., Титов В. Философия: Учебник для студентов высших учебных заведений. - http://www.gumer.info/bogoslov_Buks/Philos/smirn/05.php
3. Культура и природа. - <http://www.grandars.ru/college/sociologiya/kultura-i-priroda.html> дата посещения 02.09.14
4. Корнилов О.А. Языковые картины мира как производные национальных менталитетов. 2-е изд., испр. и доп. - М.: ЧеРо, 2003. - 349 с.
5. Коробова С.Н. Выражение национальной канадской идентичности в художественной культуре // Вест. Моск. Ун-та. Сер. 19. Лингвистика и межкультурная коммуникация, №2, 2009. - С.80
6. Акимов Ю.Г. Семья и брак в Канаде (по материалам частичной переписи населения 1996 года) (Полностью материал опубликован в журнале "США-Канада. Экономика, политика-культура", 2001, № 8) <http://demoscope.ru/weekly/2002/069/analit06.php>